

Heemkundekring Erthepe, mei 2010

Oorlogsherinneringen

Erpenaren vertellen over hun ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog

Inhoud

[Inleiding](#)

[1 Oorlogservaringen van Jan van Rijbroek](#)

[2 Herinneringen van Wim van den Elzen](#)

[3 De schooljaren van Jan Timmers](#)

[4 Jan Kerkhof over het Oudveld](#)

[5 Herinneringen van Jan Penninx](#)

[6 Nare herinneringen van Trees van Geffen](#)

[7 In gesprek met Corry de Vet - van de Ven](#)

Afbeelding: De propeller van een Dakota op het kerkhof in Erp bij de graven van negen Britse militairen. De propeller is afkomstig van een Amerikaans vliegtuig dat op zondagmiddag 17 september 1944 neerstortte op de oever van de Aa bij de Vogelenzang. Het vliegtuig had even daarvoor in het kader van de operatie Market Garden luchtlandingstroepen neergelaten bij Veghel. Frans van Hek liet de propeller in 2005 op eigen initiatief restaureren. Als jongeman zag hij, toen hij op het Hams Dijkske liep, het geallieerde vliegtuig neerstorten.

Inleiding

In 2010 heeft Erthepe een aantal Erpenaren gevraagd hun ervaringen tijdens de Tweede Wereldoorlog op papier te zetten. Zeven Erpenaren reageerden op die oproep. In deze publicatie zijn hun reacties gebundeld. Zij behoren tot de laatste generatie die de oorlog aan den lijve heeft meegemaakt. We zijn blij, dat ze de moeite hebben genomen hun herinneringen aan een van de zwartste perioden uit de geschiedenis op papier te zetten of te vertellen.

Hun ervaringen zijn heel verschillend. De een heeft zeer uitgebreid verslag gedaan, de ander beperkte zich tot enkele korte anekdotes. De meeste herinneringen dateren uit hun kinder- of tienertijd. Het zijn hun persoonlijke ervaringen en gebeurtenissen die op hen indruk hebben gemaakt.

Het was beter geweest, als Erthepe al tien of twintig jaar geleden het initiatief had genomen de getuigenissen over de Tweede Wereldoorlog in Erp vast te leggen. Want de meeste mensen die de oorlog als volwassenen hebben meegemaakt, zijn ondertussen overleden. Maar beter laat dan nooit. Met deze uitgave wordt een stukje historie van Erp vastgelegd. De geschiedenis van een periode die ook tot het erfgoed van Erp behoort.

1 Oorlogservaringen van Jan van Rijbroek

Johan (Jan) van Rijbroek was in de tijd dat de oorlog uitbrak woonachtig op het Looieind, het huidige Groothees 18. Hij was bevriend met Has van Oort. Has kwam van Duifhuis in Mariaheide en was als knecht werkzaam bij Van Lankvelt op de Kraanmeer. Jan had Has beter leren kennen op de weg naar Den Bosch waar ze allebei een Ausweis moesten halen. Samen beleefden ze als vrienden de oorlogstijd. Has is al een aantal jaren geleden overleden. Jan kan wel een boek vol schrijven over zijn oorlogservaringen, zo zegt hij.

Toen in mei 1940 de oorlog uitbrak.

Met paard en wagen kwam ik van de molenaar af en ik hoorde een akelig geluid in de verte uit de richting van Boekel aankomen. Er kwamen veel motoren met monsterachtige helmen op. Ik was gelukkig van de harde weg de zandweg in gegaan en gaf mijn paard een tik om wat sneller thuis te zijn. Het paard vlug uitgespannen en in de stal gezet. De geluiden kwamen steeds dichterbij en jawel, daar kwamen de zware tanks aan richting Veghel. Alles wat in de weg stond werd opzij geschoven. Ons landje had weinig in te brengen. Hier en daar een klein beetje tegenstand. Het werd in enkele dagen ingepalmd door de Duitsers.

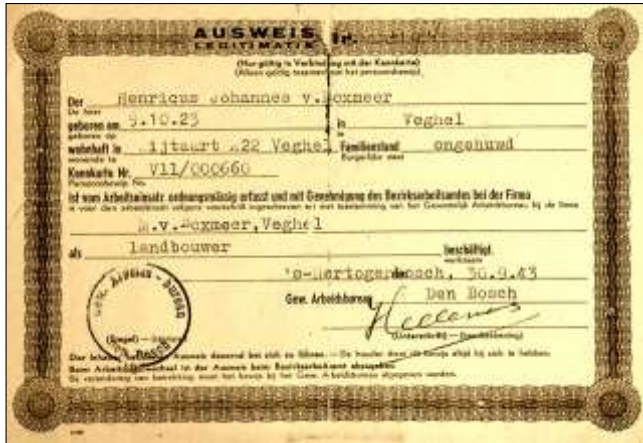
Arbeidsinzet

Maar toen kwam de ellende voor de jonge mannen van rond de 20 jaar. Ze werden opgepikt tijdens razzia's om in Duitsland in de fabriek te gaan werken (*red.: In de loop van de oorlog ontstaat er in Duitsland zo'n tekort aan arbeidskrachten, dat werken in Duitsland verplicht wordt. In mei 1943 moeten alle mannen van 18 tot 35 jaar zich melden voor de arbeidsinzet. Alleen zij die onmisbaar waren voor bedrijven en overheidsinstellingen werden vrijgesteld van de gedwongen tewerkstelling*).

Maar intussen was er een ondergrondse ontstaan. Als er onheil heerste, dan kregen wij te horen wat we moesten doen. Ik ben meerdere malen met het paard in galop naar de bossen gerend. Daar was ik veilig. Ook op die plek waren we niet alleen. Er waren meerdere mannen naar toe gestuurd. Als het dan veilig was kwam altijd dezelfde man ons geruststellen. Zo hebben wij dat meerdere malen moeten doen. We hadden zelfs een hut gemaakt, zodat we droog konden blijven als het zou regenen.

Ausweis

Op den duur had de ondergrondse een adres gevonden van iemand die voor ons een Ausweis kon bemachtigen. Die werkte op het kantoor van de NSB in Den Bosch. Hij, Oskamp genaamd, woonde in Veghel en was geen NSB'er. Met mijn maat Has van Oort ging ik daar naar toe. En jawel hoor, we slaagden en kregen een Ausweis. We moesten wel naar Den Bosch om het op te gaan halen. Iedere maand moesten we naar Den Bosch of naar Veghel voor de verlenging van het Ausweis.

Een Ausweis is een soort werkvergunning die door de Duitsers werd ingevoerd en mag niet verward worden met een persoonsbewijs. Je had een Ausweis nodig om te laten zien, dat je vrijgesteld was van de Arbeitseinsatz (Arbeidsinzet). De afbeelding toont de Ausweis van Johannes Henricus van Boxmeer (geboren 9-10-1923) uit Zijtaart.

Eens waren Has en ik ontzettend geschrokken. We hadden ieder 50 eieren in de tas aan het stuur hangen. We kwamen onderweg met de sturen in aanvaring en vielen beiden op de grond. We hadden geen letsel, maar hadden samen maar 30 eieren meer over. "Wat nou gedaan?" zei Has. "Schoonmaken, doorgaan en zeggen wat we onderweg hebben meegemaakt" zei ik. Daar aangekomen en aangeheld. "Wat komen jullie doen?" "Ja, wij moeten van uw man hier komen om verlenging van het Ausweis". "O, dan ga maar achterom". En daar zat d'n NSB'er. "Goede morgen meneer (Wijnants genaamd), ik zal maar meteen vertellen wat onderweg is gebeurd". "Maar", zei meneer heel streng. "Morgen terugkomen met 100 eieren en een kilo kaas, en daar is de deur". Daar konden wij het mee doen. Zo hebben we dit meermalen meegemaakt, maar we hebben gelukkig alles overleefd.

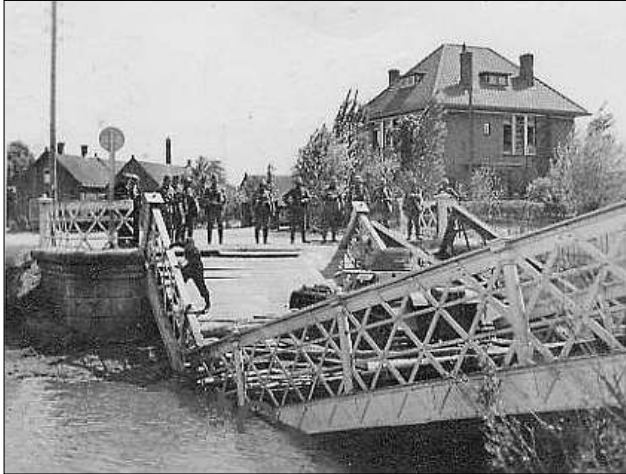
2 Herinneringen van Wim van den Elzen

Nu volgen enkele herinneringen van de Erpenaar Wim van den Elzen. Wim woonde in de tijd dat de oorlog uitbrak, bij zijn ouders op de Kraanmeer. Hij was toen 15 jaar oud.

Vrijdag 10 mei 1940

Om half 6 liep de wekker af, dus uit bed. Ik was eigenlijk al een tijd wakker, want ik hoorde buiten aparte geluiden. Mijn vader was al op, bezig met het melkgerei. "Ik denk", zegt ie, "dat we nu oorlog hebben". We gingen naar de wei waar de koeien liepen. Toen we daar aankwamen zagen we vanuit het westen een hele zwerm vliegtuigen heel laag aankomen. Onze koeien schrokken zo, dat ze het allen op `n lopen zetten. In een mum van tijd waren deze vliegtuigen ook weer voorbij. Maar ook wij waren heel erg onder de indruk van het geweld. We hadden wel gezien dat het vreemde vliegtuigen waren. Dus `t was echt oorlog.

Die dag werd er niet veel meer gewerkt, denk ik. Het was overal wat buurten en een enkeling had iets gehoord over de radio en dacht dat hij alles wist. De dag daarna wisten we, dat de Duitsers ons land waren binnen gevallen. `s Middags hoorden we, dat ze al in Keldonk bij het kanaal waren. Daar waren ook al een paar boerderijen in brand geschoten. Met een paar burens zijn we toen naar Erp gefietst. Daar was de brug over de Aa opgeblazen. Met wat houtwerk dat de Duitsers ergens hadden opgepikt en in de rivier hadden gegooid, reden de tanks er gewoon overheen. Alles ging gepaard met veel geschreeuw en herrie.

Een Duitse tank rijdt gewoon over de met planken "gerepareerde" Aa-brug. Duitse soldaten kijken toe.

Zondags bij de kerk was de oorlog het gesprek van de dag. In de jongensschool waren, behalve enkele soldaten die de wacht hielden, een aantal Nederlandse krijgsgevangenen. Het was eigenlijk een triest gezicht. Toen de hoogmis uit was, zijn we nog even gaan kijken, want de meesten waren op de speelplaats en hadden wel behoefte aan een praatje. Voor sommigen van hen een goede gelegenheid om een boodschap over te laten brengen aan hun familie.

Van de weken hierna kan ik me niet zo veel meer herinneren. Wel kwamen er regelmatig via folders bevelen en raadgevingen van de bezetter over wat er moest en niet mocht. Voor heel veel dingen moest er eerst een vergunning aangevraagd worden, zoals dorsen, slachten enz. De vergunning kreeg men wel, maar in het begin moesten we die aanvragen

bij de bureauhouder en die woonde in Lieshout. Dat vergde veel tijd. Gelukkig waren de controleurs zeer soepel. Zo zijn we de eerste jaren van de oorlog langzaam doorgesukkeld.

De bezetter wordt brutaler

Voor de boerenmensen was er niets te verdienen, maar ze hoefden ook geen honger te lijden. Zo konden ze af en toe ook een andere dorpsgenoot helpen die gebrek had. Toen de eerste twee bezettingsjaren voorbij waren, werd de bezetter steeds brutaler. In Duitsland was een groot gebrek aan arbeiders, vooral in de fabrieken. Daarom moesten alle mannen die in 1924 geboren waren, zich melden voor de arbeidsinzet in Duitsland. Daarvoor moesten we naar Den Bosch. We werden gekeurd en iedereen bleek geschikt te zijn. Er waren wel mogelijkheden om uitstel of zelfs vrijstelling te vragen. We kregen de nodige papieren mee om over enkele dagen te vertrekken. Na informatie bij lotgenoten werd besloten om gewoon thuis te blijven. Regelmatig heb ik echter, net als vele anderen, uitstel gevraagd en gekregen. Een of andere advocaat had ook graag weer wat eieren of een stuk spek en de klus was weer geklaard. Wel moest ik regelmatig onderduiken. Maar veel moeite heb ik daar niet mee gehad. We werden soms gewaarschuwd door de Erpse ondergrondse. Dan sliepen we maar een nachtje elders.

September 1944

Op 17 september 1944 landden de geallieerden op de Sonse hei. Deze en de volgende dagen blijven, denk ik, altijd in mijn herinnering. In die dagen werd er op de boerderijen weinig of niet gewerkt. Iedereen was in zijn nopjes, want de ellende was immers voorbij, dacht men. Zo togen we op maandag 18 september naar Veghel. Ik was er al twee jaar niet meer geweest. Om de geallieerde tanks en ander oorlogstuig voorbij te zien rijden richting Nijmegen. Als de colonne soms stopte, verdrong iedereen zich om al die vreemde mannen de hand te drukken en sigaretten en ander spul in ontvangst te nemen. Ook dinsdags en woensdags ben ik naar die indrukwekkende vertoning gaan kijken. In dat jaar werkte ik één dag per week bij een boer op de Morschehoef. Daar had ik samen met de boer een week eerder een zogenaamde schuilkelder gegraven voor 't geval dat er eens echt iets gebeurde.

Het was donderdag 21 september. We zouden gaan dorsen, want de boer moest stro hebben voor z'n varkens. Toen we met het partijtje klaar waren, kwam er een oud boertje uit Boekel langs en die zei tegen ons: "In Boekel is 't zo druk met soldaten, ik ben mar gegaan". Ik dacht, och dan zijn de geallieerden ook al in Boekel. Maar een kwartier later zag ik, dat er geen geallieerden onze kant op kwamen, maar Duitsers. Ze begonnen hun geschut in stelling te brengen. De vrouw van de boer had het middageten al lang klaar en zei: "Kom eerst maar eten". Zo gezegd, zo gedaan. Toen we de soep nog niet op hadden, hoorden we de granaten over het huis gieren. Niemand had meer honger en het hele gezin ging de schuilkelder in.

In Veghel was veel te zien: De eerste Amerikaanse tank rijdt over de Zuid-Willemsvaart op 17 september 1944.

Ik heb toen nog even staan kijken maar er kwamen steeds meer Duitse jeeps en gevechtswagens voorbij, tot ik opeens kogels door de heg hoorde flitsen. Ik weet nog, dat ik op m'n kop de schuilkelder in dook. Na een kwartier was de grootste herrie voorbij en durfde ik weer uit de kelder te kruipen. Maar eenmaal buiten, zag ik niks. De hele lucht zat vol kruitdamp. De vrouw van de boer keek ook even en meende dat hun huis van de aardbodem was verdwenen. In de verte hoorden we nog steeds geweervuur en mitrailleurs. De boer kon ook geen koeien gaan melken, want die waren in 'n wei waar de schoten vandaan kwamen. Ik was ook

erg benieuwd, hoe het er bij ons thuis uitzag. Het viel allemaal erg mee. Wel schrik gehad, in de sloot gekropen, maar er was niets gebeurd. Toen we nog even buiten stonden na te praten, kwam een oom van ons met paard en wagen en zijn hele gezin.

Op onze vraag, waar ze naar toe moesten, kregen we als antwoord, dat ze het niet wisten, maar de Duitsers hadden ze gezegd, dat het in hun buurt de komende nacht heel gevaarlijk zou zijn. Na wat overleg zijn ze toen bij ons gebleven. Ook hun burens en andere burens sloten zich hierbij aan, zodat we die nacht met 42 mensen in ons huis hebben overnacht. Velen hebben in het stro geslapen of zijn wakker gebleven. Daags erna is er veel op en neer geschoten, eerst door Duitsers, later door geallieerden vanuit Uden. Gelukkig vielen er geen gewonden of doden. Pas na een week gingen alle geëvacueerden weer naar huis.

Voedselvoorziening 1943

Veel regels, verboden en geboden dienden ten gunste van de voedselvoorziening. Zo waren er regels over het aantal koeien, varkens en ook kippen. Iedere boer had een toewijzing en voor varkens bestond dat uit biggenmerken. Wij hadden in die tijd meestal 2 zeugen. Die konden in een jaar 2 keer biggen, dus wij hadden 40 oormerken, want 2 zeugen x 10 biggen is 20 biggen en dat 2x per jaar is 40 biggen. Kwam je niet aan dat getal dan kon je de overige merken verkopen en omgekeerd kon je ze kopen als iemand ze over had.

Zo was bij ons een keer het geval, hoeveel we ook geïnformeerd hadden, er waren geen merken te koop en bleven we zitten met 4 ongemerkte biggen. Toevallig kwam toen Piet Barten naar een ziek kalf of zeug kijken. Hij was geen veearts maar wist veel van dierziekten. Toen hij de patiënt had bekeken, vroeg hij aan vader: "Wat zijn dat voor varkentjes die daar in de wei lopen?" "Ja" zei vader: "Dat zijn nog ongemerkte". Vroeg Piet: "En wilde die nog verkopen?" "Ja", zei vader, "Maar niemand wil ze". "Misschien weet ik nog wel iemand", zei Piet. "Wa moeten ze kosten?" Nu weet ik het bedrag niet meer, maar de koop was direct beslist. "Waar moeten ze naar toe?" wilde vader weten. "Ja", zei Piet, "Ik weet mensen in Erp die honger lijden en daarom moeten ze meteen geslacht worden en komen we er twee vanavond halen". "En hoe kan de dé?" "Met de fiets", zei Piet, "Achter op de pakkendrager, maar dan moette ze eerst wel doodsteken". Dat was toch wel een probleem, maar met wat argwaan stemde vader toe. En zo geschiedde. Tegen de avond kwam juffrouw Otten vergezeld van Ben van den Dokter om ze op te halen. "Ik had gezegd 's avonds", zei vader, "Maar nou is 't nog klaarlichten dag!" Ben zei: "We hebben geen licht op de fiets". We wisten toen nog niet dat ze voor gestrande piloten bestemd waren. Enkele weken later kwam Piet weer bij ons. Nu niet voor een ziek varken, maar of we die andere twee nog hadden. Ja, die hadden we nog. Ook deze twee ondergingen hetzelfde lot. "Maar", zei vader, "We komen ze zelf brengen en niet op een namiddag maar 's morgens vroeg, voor het licht is". We hebben de beestjes die intussen zo'n 35 á 40 kg wogen, gedood, ieder in een juten zak gestopt en op de transportfiets bij de fa. Otten bezorgd. Ik moet nu zeggen dat we allemaal opgelucht waren dat dit karwei er op zat.

Nu denken en praten we er nog wel eens over en zijn blij dat we ook een steentje hebben kunnen bijgedragen aan de goede verzorging van de piloten in "Pyama-house".

3 De schooljaren van Jan Timmers

Het verhaal van de Erpenaar Jan Timmers. Jan was toen de oorlog uitbrak woonachtig op het huidige De Laren 8 en tien jaar oud. Herinneringen die hem na zeventig jaar nog te binnen zijn geschoten en die hij graag wil vastleggen.

Toen de Duitsers op 10 mei 1940 Nederland binnenvielen was ik tien jaar oud en een paar weken daarvoor, na de paasvakantie, naar de vijfde klas (*red.: nu groep 7*) van de lagere school gegaan. In die tijd begon het schooljaar op 1 april en eindigde het op 31 maart van het volgende jaar. We hadden na de paasvakantie een nieuwe onderwijzer. Als ik me niet vergis was zijn naam mijnheer Moonen. Op 10 mei was deze onderwijzer nog maar een paar weken op deze school, hier in de Schoolstraat. De straat heet nu Ottenstraat.

’s Morgens op 10 mei werden we allen naar huis gestuurd en het heeft wel een paar weken geduurd, voordat we weer normaal naar school gingen en lessen volgden. Maar mijnheer Moonen hebben we niet meer op school terug gezien. Meester Van de Wijdeven heeft ons toen als leraar tot 31 maart 1941 les gegeven. In april 1941 gingen we naar de zesde klas bij meester Van Melis, het hoofd van de jongensschool. Bij deze leraar en schoolhoofd heb ik 3 jaar in de klas gezeten: de zesde klas, de zevende klas en op bevel van het Duitse bewind moesten we ook nog een jaar naar de achtste klas.

Mijnheer van Melis heeft met ons in die drie jaar veel over oorlog en de bezetting gepraat. We hadden toen ook de verplichting om Duits te leren. Die les werd gegeven door meester Frans Stappers die onderwijzer was van klas 3 en 4. ’s Morgens bij de aanvang van de lessen werd er in de klas nog vaak over nagepraat, als er ’s nachts weer veel bommenwerpers over Erp waren gevlogen naar het Ruhrgebied om daar bommen af te werpen. Daar waren veel fabrieken, onder andere die van Krupp. Vanaf het door de Duitsers aangelegde vliegveld Volkel (*Red: Fliegerhorst Volkel*) stegen dan wel eens Duitse jagertjes op om een luchtgevecht aan te gaan met de Engelse of Amerikaanse

bommenwerpers of de jachtvliegtuigen die hen begeleidden. Zo werden er ook af en toe bommenwerpers neergeschoten. Vlak bij de boerderij van Penninx in Boerdonk nabij de Prinsenkamp, is tot tweemaal toe op hetzelfde perceel een bommenwerper neergestort. Ook is er in die tijd op de Schuurhoek een bom gevallen en ontploft.

Ik herinner me nog het volgende. Als we tijdens het speelkwartier op de speelplaats aan het spelen waren, keken we over het muurtje dat stond tussen de speelplaats en de tuin van de familie Otten. Daar waren dan ondergedoken Engelse of Amerikaanse piloten fietsen aan het leren. Dan zeiden de kleinere leerlingen: “Kijk daar, al zo’n grote mensen en ze kunnen nog niet fietsen”. Dit moesten piloten wel kunnen, omdat ze na een tijdje in Erp ondergedoken gezeten te hebben, weer naar Engeland probeerden terug te gaan. Als ze een beetje konden fietsen, werden ze ’s nachts, onder begeleiding, door de Peel naar Venray gebracht en vanuit Venray richting Spanje geholpen. Via Spanje lukte het hen om weer in Engeland te komen. Zo is een Engelse piloot tot tweemaal toe bij de familie Otten geweest.

De piloten moesten kunnen fietsen. Op 24 december 1943 werden de Engelse piloten Brown (links) en Zesch (midden) door Gerard en Harrie Otten (rechts) met de fiets naar Sevenum gebracht. Antoinette Otten kijkt toe.

In het schooljaar 1943-1944 hadden we met enkele jongens een gedichtje gemaakt naar aanleiding van de Duitse orders. Het klonk als volgt:

*Nieuwe orden, lege borden.
Geen spek of vet, vroeg naar bed.
Nauwelijks warm, of er was luchtalarm.
Liever een tientje aan Willemientje,
Dan een knoop van je gulp aan de Winterhulp.*

Ook in Erp werd met deze collectebus geld opgehaald voor de Winterhulp. Officieel was het geld bestemd voor hulpbehoevenden in Neder-land. De collectes waren niet populair bij de bevolking. Vandaar de verwijzing naar de knoop van je gulp in het gedichtje dat Jan Timmers met enkele klasgenoten maakte!

Tijdens de oorlogsjaren kregen alle kinderen in de winter-maanden een keer per week een sinaasappel en een vitamine C pilletje.

In 1944 ben ik op 1 april van de school af gegaan en in september van dat jaar werden we hier in het zuiden van het land door de geallieerden bevrijd.

4 Jan Kerkhof over het Oudveld

Nu volgt de bijdrage van Jan Kerkhof. Jan was acht jaar toen de oorlog uitbrak. Hij woonde op het Oudveld. Dat de oorlog hem altijd geïnteriseerd heeft, blijkt uit zijn verhaal hieronder. Hij probeerde op latere leeftijd gegevens te verzamelen over wat hij in zijn jeugd meemaakte en hoorde.

Luchtafweer op het Oudveld

Tijdens de mobilisatie van 1939 stond op Het Oudveld aan de overkant van de Hoolsteeg luchtafweergeschut opgesteld. Ook waren er Nederlandse soldaten gelegerd. Nederlandse militairen hadden in de bossen van Het Goor stellingen aangelegd en loopgraven gegraven. Toen op 10 mei 1940 de Duitsers ons land binnenvielen, kreeg het Oudveld dan ook direct met de oorlog te maken. Er werden Duitse militairen gelegerd, maar wij op het Oudveld hebben daar weinig last van gehad. Op andere plaatsen in de gemeente Erp zijn er wel gevechten geleverd en slachtoffers gevallen. Direct na de capitulatie van Nederland werden de klokken 1 uur en 40 minuten vooruit gezet, de mensen moesten verduisteren en de cafés moesten om 23.00 uur dicht.

De "tankgracht" tussen de Boekelsedijk en Het Goor

De luchtoorlog

In een nacht (datum onbekend) vielen er in de Goorse bossen en op 'Den Auwendijk' (red.: de oude weg van het Hesselereind naar Uden) een aantal bommen. Nooit is duidelijk geworden, waarom deze projectielen die overigens niet veel schade aanrichtten, daar werden gedropt. Alleen de eikenbomen op de Auwendijk werden beschadigd; bij sommigen is dat nu nog te zien. Er zijn er zelfs die zo zwaar werden beschadigd, dat ze gerooid moesten worden. In het bos ontstonden verschillende kraters waarvan er nog enkele heden ten dage te zien zijn. Het vermoeden bestaat dat een Engelse bommenwerper onderschept was door een Duitse jager en op de vlucht zijn bommen in de bossen heeft afgeworpen. Een andere versie is, dat het een Duits toestel van vliegbasis Volkel (in 1941 door de Duitsers hier aangelegd) geweest is, dat misschien door motorstoring in de problemen kwam en zijn bommenlast daarom maar in de bossen afwierp. Ook zijn er in een nacht veel brandbommen in en bij de bossen

van Het Goor en in Boekel afgeworpen, waarschijnlijk om dezelfde reden. Toen de bombardements-vluchten van Engelsen en Amerikanen talrijker werden moesten we 's nachts of 's avonds laat ons bed uit, omdat er gevaar bestond voor neerstortende vliegtuigen. Toevallig vlogen de bommenwerpers op hun weg naar Duitsland niet vaak over dit gebied. Wanneer zij echter van hun missie terugkeerden, kwamen ze wel regelmatig over dit gedeelte van Brabant. Dat had voor ons tot voordeel dat de meeste geen bommen meer aan boord hadden.

Verschillende toestellen hebben wij 's nachts brandend neer zien gaan, wat een angstaanjagend schouwspel opleverde. In de donkere nacht was zo'n brandend vliegtuig duidelijk te zien. Het was ook vaak te merken, dat het niet of niet goed meer bestuurbaar was: men kon nooit voorspellen waar het neerkwam. En bij het neerstorten maakten de motoren een naargeestig geluid. Ze werden als het ware gesmoord. Ook ontstond er op het moment van neerkomen een zee van licht door het extra opvlammen van de benzinetanks die kennelijk bij de val openscheurden.

Het eerste toestel

Het eerste toestel dat op een zondagavond neerkwam, viel aan de rand van Boekel neer in de buurt van het Huifke. Dit was op 20 december 1942, 's avonds om 20.15 uur. Het was een Wellington van de RAF die neerstortte tegenover het huidige Brabants Hof waar toen de familie M. Hoevenaars een boerderij had. In Boerdonk zijn in de buurt van de boerderij van Michiel Penninx twee bommenwerpers neergestort. De eerste op 26 februari 1943 om 21.30 uur. Ook dit was een Wellington. De tweede, een Lancaster, stortte neer op 17 juni 1943 om 01.40 uur 's nachts. Ook op de Eikenheuvel in Uden is een bommenwerper neergestort, eveneens een Wellington.

Bruiloft

Op 10 mei 1943 waren mijn ouders 25 jaar getrouwd en ondanks de oorlog werd er gefeest. De muziek werd verzorgd door accordeonist Adriaan Hendriks. Jongelui uit de buurt zorgden voor een vat bier en bij gebrek aan een echte tapinstallatie werd voor druk op het vat de fietspomp gebruikt.

Luchtgevecht

Op 20 oktober 1943 was ik aardappelen die na de oogst overgebleven waren, aan het rapen in het Melvert. Het was op een woensdagmiddag. Opeens hoorde ik schieten en zag ik in de richting Veghel een groot vliegtuig vliegen dat door een jager werd aangevallen. Omdat ik bang werd, ik was toen net 11jaar oud, liep ik van het veld af. Maar ik had nog geen honderd meter gelopen of ik hoorde boven mijn hoofd weer schieten. Ik dook een sloot in en toen ik omhoog keek, zag ik twee jagers die achter elkaar aanzaten. Het duurde niet lang, of een van de jagers werd geraakt en vloog rokend, naar ik schatte, in de richting van Uden. Even later zag ik, dat de piloot met zijn parachute uit het toestel sprong. Het vliegtuig boog iets naar rechts af en stortte, zoals later bleek, neer op de grens van Boekel en Erp bij de Leijgraaf. Jaren later ben ik er achter gekomen dat het grote toestel een Amerikaanse Boeing B17 was, een vliegend fort. Het kwam neer in Eerde vlakbij de toenmalige garage van Fassbender,

waar nu de Bas Volvo gevestigd is. Op de plaats waar de Duitse jager, een Focke-Wulf 190, neergestort was, ben ik enkele dagen later de wrakstukken gaan bekijken, maar er was niet veel meer te zien. De Duitsers hadden het meeste al opgeruimd. Ik vond nog een klein onderdeelje en een mitrailleurkogel. Op 29 mei 1987 heeft de archeologische werkgroep van de Boekelse Heemkunde-kring de resten van de jager, die diep in de grond zaten, met een kraan op laten graven. Ze zijn na grondige reiniging in de Heemkamer in Boekel tentoongesteld. Het is me nooit gelukt duidelijkheid te krijgen door welke jager de Duitse FW is aangevallen. Vermoedelijk was het een P47 van de Amerikaanse luchtmacht met als piloot kolonel Hubert Zemke die op die dag een succes claimde door boven Eindhoven een FW 190 neer te halen.

Explosie in de lucht

Op een nacht, vermoedelijk 21 juli 1944 toen er weer veel vliegtuigen overkwamen, werden wij uit bed getrommeld. Toen we buiten naar de donkere lucht stonden te kijken, zagen we plots lichtspoormunitie die kennelijk door een Duitse jager werd afgevuurd. Direct daarop volgde een lichtflits en weer even later een harde knal. Het bleek dat een bommenwerper geraakt was die in de lucht explodeerde en in stukken naar beneden kwam. Later bleek dat brokstukken in de buurt van Huize Padua in Boekel terecht kwamen.

Keldonk

Op De Roost in Keldonk is op 21 juli 1944 een Lancaster bommenwerper neergestort die eveneens in stukken naar beneden is gekomen. Wellicht zitten er nog stukken van het toestel in de grond.

De eerste uitgave van Wervelwind, een door de RAF verspreid propagandablaadje

Pamfletten

Geallieerde bommenwerpers wierpen vaak pamfletten uit. Die waren veelal in het Duits gesteld en waren dus waarschijnlijk voor Duitsland bestemd. Gezien de nog niet optimale navigatie in die tijd werden deze pamfletten ook vaak boven Nederland uitgeworpen. Het kan natuurlijk ook zijn dat ze voor de hier gelegeerde Duitse troepen bedoeld waren. Het hierbij afgebeelde pamflet is de cover van een boekje dat in 1942 boven Nederland is afgeworpen. Later in de oorlog, toen ook de Duitsers over radar beschikten, wierpen de bommenwerpers zilverpapier stroken uit om de radar van het Duitse luchtdoelgeschut te misleiden. Over deze zilveren stroken deden de gekste geruchten de ronde. Er werd onder andere verteld dat als men deze stroken in de kachel wierp dat dan de beeltenis van de koningin te zien zou zijn.

Operatie Market Garden 17 september 1944

Een Dakota ofwel C 47 stortte neer op de Achterdijk bij de Aa. De propeller van dit toestel staat nog altijd op het kerkhof van Erp op de plaats waar enkele bemanningsleden van dit toestel begraven hebben gelegen. Ook op het Melvert is op 21 september 1944, om 16.30 uur, een Dakota C47 neergestort tijdens operatie Market

Garden. Op dezelfde dag is eveneens een C47 neergestort op het Kraanmeer, net over de Leijgraaf.

Sleepkabel voor zweefvliegtuig

Er werd door twee mensen van het Oudveld een sleepkabel gevonden. Dit was een nylonkabel van ongeveer 3 cm dik, lengte onbekend, waarmee een Dakota transportvliegtuig een zogenaamde zwever kon meevoeren. Die kabel werd geheel uitgeplozen en voor het breien van sokken en truien gebruikt. Als men de sokken tegen een hete kachel hield, smolt de nylon en werden de sokken waterdicht. De truien waren zo zwaar dat men al moe werd van alleen het dragen. Van de toestellen die in Mariaheide en bij de Leijgraaf neerstortten, zijn ongeveer een jaar later nog spullen gevonden nl. een nog intact zwemvest en een map met landkaarten en verschillende soorten geld, ook Nederlands geld. Van de Waco-zwever zijn er meer dan 12.000 gebouwd. De grotere Horsa kon ook grotere wapens, zoals geschut en voertuigen, vervoeren. Daarvan zijn er ruim 500 gebruikt.

Duitse Tanks in Erp

Op 22 september 1944 kwam de Duitse Kampfgruppe Walther met een aantal tanks op het Oudveld. Ze kwamen volgens ingewijden vanaf de richting Boekel, nadat ze eerst geprobeerd hadden vanaf Gemert Erp binnen te rijden. Daar werden ze echter tegengehouden doordat de Aabrug opgeblazen was. Voordat de Duitsers arriveerden, was er vanuit de richting Mariaheide een patrouille op het Oudveld langsgekomen. Deze patrouille bestond uit drie à vier Amerikaanse militairen die met de wapens in aanslag richting de kom liepen. Later is verondersteld, dat deze groep de Erpse Aa brug heeft opgeblazen. Een van de mannen die de Erpse brug opbliezen heeft jaren later, tijdens een reünie van de 101e Airborne divisie, Erp bezocht en toen een bezoek gebracht aan de Aabrug. Hij vertelde daarbij, hoe zijn groep te werk was gegaan en hoe zij weer aansluiting hadden gezocht bij de rest van hun afdeling. De Duitsers plaatsten hun tanks zodanig, dat deze vanuit de lucht minder goed te onderscheiden waren en bovendien graag in de buurt van huizen, waarschijnlijk omdat dan de kans dat ze door vliegtuigen onder vuur genomen zouden worden, niet zo groot was. De geallieerde vliegers ontzagen nl. zoveel mogelijk burger eigendommen. Wel ging er een kippenhok van onze buurman aan diggelen en onze hooiberg kreeg een raket op de zijkant, maar werd daardoor slechts licht beschadigd.

Wij vluchtten met ons allen een sloot in die langs de weg van het Oudveld liep en wachtten daar de aanval af, intussen duizend angsten uitstaande. De aanval duurde misschien minder dan een kwartier, maar voor mij duurde hij een eeuwigheid. Een Duitser die met zijn tank op het erf van onze buurman stond, tussen de boerderij en de schob, werd vanuit de lucht door mitrailleurvuur dodelijk getroffen. Toen de aanval afgelopen was, kwamen er een paar Duitsers bij ons vragen om een kleine wagen. Mijn vader zei tegen mijn oudste broer: 'Harrie, vat de kreuge mar' en Harrie ging met de Duitsers mee. Het lijk van het slachtoffer werd met de kruiwagen van de boerderij van Jan Welte naar de voortuin van Hannes van der Heijden verplaatst en aldaar begraven. Hij werd later op het kerkhof van Erp herbegraven en weer later naar IJsselstein overgebracht waar hij nu nog begraven ligt.

Geruchten

Het Oudveld zou in de vuurlinie komen en velen, ook wij, raakten daardoor in paniek en trokken weg. We zochten ons heil op het Kraanmeer. Nadat we eerst een nacht in de Pals doorgebracht hadden, met motregen en onder het geknetter van mitrailleurvuur en huilend overvliegende granaten, vonden we de volgende dag onderdak bij de weduwe Verbruggen op de Kraanmeer. Daar verbleven we enige tijd, in ieder geval tot na 28 september. In die tijd lagen er Canadese militairen in onze boerderij op het Oudveld. Deze waren kennelijk erg op onze kippen gesteld: ze plaatsten de kippen op tafel om ze tot eieren leggen te verleiden. Vlakbij onze hooiberg (die geheel van hout en stro was) hadden de Canadezen een vuur aangelegd, waardoor mijn vader bijna in paniek raakte. Een Canadese militair stelde hem echter gerust: hij stond klaar met een schop met zand om het vuur te doven.

Gevechten tijdens de operatie Market Garden in de omgeving van Erp

De RAF in Erp

Op 4 oktober 1944 kwamen er 's middags een aantal militaire vrachtwagens op het Oudveld die een weiland van onze buurman in gebruik namen. Dit bleek een gedeelte te zijn van 83 group Control Centre van de Royal Air Force (de Engelse luchtmacht). Vele grote, gesloten wagens reden het weiland op. Nadat de wagens opgesteld waren, werden her en der masten geplaatst met antennes. De wagens zelf waren volgestouwd met radioapparatuur die tot aan het dak van de wagens reikte. Er schijnt ook radarapparatuur in opgesteld te zijn geweest. Omdat ik voor mijn werk, zorgen dat getuierde koeien voldoende te eten kregen, regelmatig dit weiland overstak, kwam ik ook in contact met de Engelse militairen en na enkele dagen mocht ik zelfs in sommige wagens komen. Deze waren behalve van de opgestelde apparatuur ook voorzien van pin-ups. Ook kreeg ik persoonlijk contact met verschillende militairen die mij als tolk gebruikten om Nederlands te leren en kreeg ik mijn allereerste Engelse les. Een groepje van 4 à 5 militairen was bij ons kind aan huis. Dit was waarschijnlijk niet in de laatste plaats te danken aan mijn vele zussen die voor dertien van deze militairen de was deden. Er was in die tijd ook een levendige handel tussen burgers en militairen. Burgers hadden bijna aan alles gebrek en de militairen waren vooral verzot op eieren die veelal werden geruild tegen sigaretten. Wat verder zoal verhandeld werd, kan ik niet aangeven. De enige herinnering aan die tijd die ik nog heb is een foto van enkele van deze soldaten en een granaathulsje uit de Eerste Wereldoorlog dat als sieraadje bewerkt is. Niet alleen op de plaats hierboven vernoemd stonden deze militaire wagens, ook aan het Schild dat gevormd werd door de huidige Schildstraat en Pentelstraat, stonden er verschillende. Op de hoek van de Schildstraat en Pentelstraat, Hesselereind, ongeveer waar later café annex snackbar "Wimpie" gevestigd was, stond voor de boerderij van Hannes van der Heijden een tamelijk zware dieselgenerator die voor stroomvoorziening zorgde van de wagens en die ook hielp als in de huizen de stroom uitgevallen was. Ook stond er op het Schild een wagen met manschappen die het dieselaggregaat moesten verzorgen. Van twee van deze manschappen kan ik me nog de achternaam herinneren nl. Armstrong en Norton. Een ander noemde men Wally Blackjack, wat waarschijnlijk een bijnaam was. Er waren meer dan 800 Engelse militairen in Erp gelegerd. Het toenmalige, helaas lang geleden afgebroken, parochiehuus was ook door deze militairen in

gebruik net als de schoolgebouwen. Wij moesten naar school in verschillende cafés en zelfs in kippenhokken, zoals in het café Van Leuken aan de Gemertseweg waar nu Garage Van der Venne gevestigd is, en in een café op het Schansoord (het huis tegenover waar nu de dokterspraktijk is). Op den Dijk zaten we in een kippenhok als schoollokaal; dit was waar nu de boerderijwinkel is. Het hele gebied waar deze wagens stonden was vergeven van kabels voor elektriciteit, telefoon en misschien nog andere doeleinden. Van deze kabels werd na het vertrek van de militairen door velen nog dankbaar gebruik gemaakt om kippenhokken te verlichten.

Vliegveld

De RAF had langs de Boekelseweg een vliegveldje aangelegd waar lichte verkenningstoestellen konden opstijgen en landen. Het meest gebruikte verkenningstoestel was een Auster, een klein tweepersoons toestel, dat praktisch overal kon opstijgen en landen. Later is dit terrein door vliegbasis Volkel in gebruik genomen en vorig jaar (*red. in 2009*) heeft de gemeente Veghel, waar Erp nu toe behoort, het terrein gekocht. In die tijd dachten we op een nacht een vliegtuig te horen dat een raar geluid maakte en in brand leek te staan. Wij moesten ons bed uit en ondanks het gevaar gingen we buiten kijken. En inderdaad: we zagen iets brandend door de lucht vliegen en dachten dat het een aangeschoten bommenwerper was. De andere dag hoorden

De Auster MK III van de Royal Air Force uit 1943

we van de Engelse militairen dat het een V1 was. De eerste die we gezien en gehoord hadden. Het projectiel maakte een naargeestig geluid: het leek wat op een slecht lopende motor. Dit werd veroorzaakt door een tamelijk primitieve straalmotor, een zogenaamde ramjet die geen draaiende delen bevatte, maar een soort membraam dat de brandstof in de ontstekingsruimte perste waar deze tot ontbranding kwam en waardoor de stuwdruk werd opgewekt. Een V1 die heel laag overkwam miste op een haar na de Erpse kerktoeren en vloog op het Hackerom met één vleugel tegen een boom en stortte op een boerderij in Keldonk.

V2's

Op 26 december 1944, 2e kerstdag, kwam er een Duits V2 wapen neer, ergens tussen de Hoolsteeg en de Boekelse-weg, op ongeveer 500 meter van de plaats waar de Engelse militairen hun wagens hadden opgesteld en ook ongeveer op dezelfde afstand van het

vliegveldje. De V2 had een lengte van 13.60 m en woog 13 ton, waarvan 975 kg springstof. Of deze z.g. vliegende bom ook bedoeld was voor een van de genoemde complexen zal wel altijd ongewis blijven. Op de plaats waar de bom neerkwam, richtte ze geen schade aan, behalve dan dat er een grote krater was ontstaan. Van onze boerderij op het Oudveld gingen aan de voorzijde twee ruiten met kozijn en al uit de sponningen. Een daarvan werd door de luchtdruk naar buiten gedrukt en de andere naar binnen. Het raam dat buiten terecht kwam ging aan gruzelementen, maar het andere dat naar binnen ging viel op een bed en bleef nagenoeg heel. Het schijnt dat een fietser onderweg naar het dorp van zijn of haar fiets werd geblazen, toen de bom explodeerde. In die tijd zijn bij mijn weten vier van deze helse wapens in de gemeente Erp neergekomen. Twee daarvan hebben slachtoffers geëist en grote schade aangericht. Eén ervan was een blindganger die op de Dijk neerkwam, vlakbij het huis van Toon van der Heiden, waar momenteel Jan van Dijk woont.

Eerste Duitse straaljager: Me 262

Tegen het einde van de oorlog had Duitsland als eerste straaljagers operationeel en deze werden ook ingezet. Ze konden echter het naderende einde van het Derde Rijk niet meer tegenhouden. In die dagen, waarschijnlijk ook rond kerstmis, is er een Messerschmidt 262 neergestort in de buurt van de Achterbolst en het Melvert.

Bodenplatte

In de morgen van 1 januari 1945 kwamen er plotseling vanaf de richting Uden honderden Duitse jagers, laagvliegend over Erp. Ze vlogen in de richting Eindhoven. Engelse militairen op het Oudveld schoten met hun geweren op de toestellen. Later is gebleken dat dit de operatie Bodenplatte was, een actie van de Duitse luchtmacht om zoveel mogelijk geallieerde vliegtuigen te vernielen. De Duitse luchtmacht had 1.035 toestellen ingezet en had 465 geallieerde toestellen vernield of onherstelbaar beschadigd. Een van de Duitse toestellen stortte op het Ham neer. Van de Duitsers gingen 304 toestellen verloren en werden 238 piloten gedood of gevangengenomen; 84 van hen werden door eigen vuur van Duitse luchtafweerbatterijen neergehaald. Dit was het gevolg van de strikte geheimhouding bij deze verrassingsaanval, waardoor de Duitse luchtafweer niet op de hoogte was. Een van de Duitse jagers kwam in Keldonk terecht. Het was een Focke-Wulf 190 A8 waarvan de vlieger de dood vond. Later werd op die plek nog een horloge van de vlieger gevonden, dat in de heemkamer van Erthepe bewaard wordt. Ook is er op die dag in Veghel en in Volkel van dezelfde groep een toestel neergestort. (Ik moet wel zeggen: er is veel geschreven over *Bodenplatte*, maar alle verhalen verschillen van elkaar in aantallen deelnemende toestellen en aantallen vernielde vliegtuigen). Na ongeveer een half jaar vertrokken de RAF militairen van de 83 GCC richting Duitsland. Een van hen, op verlof onderweg naar Brussel, is nog een keer bij ons op bezoek geweest. Dat was Joe Hays. Van Harold Taggart hebben we een keer een brief ontvangen, gericht aan mijn zus Jo. Van de rest hebben we nooit meer wat vernomen. Toen ik zag dat de Engelsen aanstalten maakten om te vertrekken, viel het mij op dat een van de soldaten een pistool en enkele patronen in een gat in de grond begroef. Direct nadat de wagens vertrokken waren, heb ik het pistool en de patronen opgegraven. Het bleek een

lichtkogelpistool te zijn met diverse lichtkogels. Mijn oudste broer heeft de meeste van de kogels met Pasen afgevuurd en het pistool heb ik later bij de politie van Erp, ik meen bij wachtmeester De Jong, in moeten leveren. Veel bemanningen van neergestorte vliegtuigen zijn tijdens de oorlog geholpen door de familie Otten uit Erp die met gevaar voor eigen leven veel gestrande vliegers weer verder hebben geholpen om hun thuisland te bereiken. Het zal duidelijk zijn, dat ik naast mijn herinneringen veel gegevens zoals datum, tijd en andere bijzonderheden over de bezetting heb verkregen via andere bronnen, onder andere de documentatiegroep van vliegbasis Volkel. En met name ook van oud-Erpenaar Toon Verbakel uit Uden. Toon Verbakel heeft vanaf 1990 in de Erpse krant het hele gebeuren van de mobilisatie en de Tweede Wereldoorlog in de gemeente Erp opgetekend.

5 Herinneringen van Jan Penninx

Jan Penninx, geboren in 1930 in Boerdonk, was 10 jaar toen de oorlog begon. Hij zat op de lagere school. Na de lagere school moest hij thuis meewerken op de boerderij.

Ik weet, dat op 10 mei 1940 de Duitsers met tanks vanaf Koks kwamen en richting het kanaal gingen. Aan de andere kant van het kanaal zaten Hollanders. Ze schoten een Duitser dood. Deze dode man werd uit de tank getrokken en er werd meteen weer een andere Duitser ingezet.

Wij zijn volgens mij altijd gewoon naar school gegaan. Bij de kleuterschool waren loopgraven gemaakt. Ook het dagelijkse leven ging zijn gang. Na school moest ik meewerken op de boerderij. Mijn moeder maakte in de oorlog zelf kaas en boter, omdat dit moeilijk aan te komen was. De kaas werd in de 'goei' kamer op de kast gelegd om te drogen. Daar kwam toch bijna niemand. In die kamer stonden bijvoorbeeld ook de fietsen onder een wit laken.

Het was in die zomer lekker weer. 's Nachts sliepen we met zijn allen in de sloot. Dit was uit veiligheid, omdat we bang waren dat het huis zou worden gebombardeerd. We zagen steeds vliegtuigen overkomen. We hoorden het geronk en zagen ze in formatie overkomen. Deze vliegtuigen gingen naar Duitsland om bombardementen uit te voeren.

Het "Lancaster"-monument in Boerdonk met het embleem van het 49ste squadron van de Royal Air Force.

In 1943 zijn er twee Engelse vliegtuigen vlak bij ons huis gevallen. Op 26 februari viel de eerste, een Wellington. Mijn vader zat te kaarten en hoorde het geronk. "Blijf maar even binnen", zei hij tegen ons, "want ze moeten nog vallen". Hij maakte de deur open en hoewel het avond was, was het net zo licht als overdag. De volgende dag zag ik dat de hele akker vol lag met brokstukken. Er waren 6 doden en 1 gewonde. De Duitsers bewaakten de brokstukken en niemand mocht er bij komen. Maar zondags kwam er veel volk kijken. De doden werden in een kist gelegd. Ik weet nog dat er een lange man bij was, die er 'ingefrot' moest worden, omdat de kist te kort was. Het volk kwam steeds dichterbij tot ergernis van de Duitsers. Ze schoten in de lucht en alle mensen gingen toen weg. De Duitsers wilden wel graag mensen hebben, die de kisten droegen, maar niemand was daartoe bereid. Ik weet niet waar de kisten zijn gebleven.

In juni 1943 viel er op dezelfde plaats nog een vliegtuig, een Lancaster, maar nu nog dichterbij ons huis. Hierbij vielen 7 doden, waar nu een monumentje voor staat op de ventweg bij de Zuid-Willemsvaart. Daarna hebben we een schuilkelder gemaakt. Het was een betonnen bak, waar hout, stro en zand bovenop lag om het te camoufleren. Ik had het

helemaal niet naar de zin in die schuilkelder. Maar als we iets hoorden, moesten we er toch in. Ik zat vlakbij de uitgang, zodat ik er als eerste uit kon. Toon van de Berg woonde met zijn gezin aan het kanaal. Hij moest van de Duitsers zijn boerderij uit. Toen is hij met zijn gezin bij ons gekomen.

Ik weet ook nog, dat de Duitsers in 1944 dikke takken van de eikenbomen aan de Boerdonksedijk afschoten, omdat ze dachten dat er Engelsen zaten. Frans vd Boom, die toen in een huis woonde, waar naderhand Bert Jonkers en toen Karel van Wanrooy hebben gewoond, heeft nog een kogel gevonden in zijn bed.

Bij Lathouwers op de Koksepad (*red: nu Coxsebaan*) en op Bemmer zijn V-1's gevallen.

Ik was een keer in Erp, toen we hoorden dat er een V-2 zou vallen. Je wist nooit waar zo'n V-2 terecht zou komen. Via Keldonk ben ik toen naar huis gegaan en zag dat de boerderij van Van Wanrooy verwoest was. Een dochter van Van Wanrooy is hier bij gedood.

Er was tijdens de oorlog niet veel materiële schade in Boerdonk. Wel in Keldonk. Marietje, mijn vrouw is geboren in Keldonk, waar nu Verbakel met zijn planten woont. Voor dat huis stond een klein huisje, dat helemaal verwoest is. Hierbij zijn 4 doden

gevallen. Van de boerderij, waar Marietje woonde is een hele gevel weggeslagen. Marietje heeft nog een litteken op haar hoofd hiervan.

De boerderij van Antonius Donkers in Keldonk (Dieperskant) werd zwaar beschadigd door een V2 op 11 maart 1945 om 19.30 uur.

6 Nare Herinneringen van Trees van Geffen

Sommige gebeurtenissen maken op jonge kinderen zoveel indruk, dat ze zich die op latere leeftijd nog kunnen herinneren. Trees van Geffen was nog een kleuter aan het einde van de oorlog, maar de spanning van de oorlog staat nog diep in haar geheugen gegrift. We laten Trees aan het woord.

Hoewel ik pas 5 jaar was toen de oorlog in 1944 afgelopen was, heb ik wel degelijk herinneringen aan die tijd. Het midden in de nacht wakker worden van het geluid van vliegtuigen die overvlogen angstaanjagend vond ik dat. Het buiten staan kijken naar het overvliegen van een V1, ik wist natuurlijk niet wat dat was, maar vooral doordat de grote mensen zo gespannen waren voelde je de spanning haarfijn aan en wist je dat er iets vreselijks zou gebeuren als 'dat ding' naar beneden zou komen. Het springen van de brug over de Aa was ook zo'n angstig gebeuren. Iedereen in de buurt had het glas uit de sponningen gehaald en zo voorzichtig mogelijk opgeborgen. Wij kinderen vonden het leuk om door het ontstane gat naar binnen te klimmen. Niemand wist wanneer het precies zou gebeuren. Wij zaten net aan tafel, ons moeder was bezig het brood te snijden, toen we opeens iemand hoorden roepen: "Het is zowijd, allemaal nò de meule" (de molen van Johan Fransen). Ik zie ons moeder nog lopen met onze Willie onder haar ene arm en een groot broodmes in haar andere hand...Ze liep zo hard dat ik haar niet bij kon houden. Onder in de molen zaten wij als haringen in een ton en het stonk er ontzettend... Een Duitse soldaat is later komen zeggen dat we daar weg moesten want de molen kon wel eens een duidelijk doelwit zijn om te beschieten. Iedereen ging toen naar de kelder van de melkfabriek (waar nu Empella zit).

"Het is zowijd, allemaol nò de meule". De familie van Geffen zocht bescherming in de molen van Fransen.

Op weg daar naar toe zag ik een soldatenkistje (schoen) liggen met, naar ik toen dacht, een stuk been eraan maar het kan natuurlijk ook een schoen met een beenkap zijn geweest. Ik weet nog dat ik daar toen vreselijk van schrok. In de kelder zaten we weer hutje mutje op elkaar en werd er volgens mijn herinnering de hele nacht hardop gebeden. Toen we de volgende dag buiten kwamen riepen de mensen naar elkaar: "We zijn bevrijd, we zijn bevrijd!" Weer thuis zagen we dat door het springen van de brug alle dakpannen aan de achterkant van ons huis eraf waren, maar de ruiten waren gelukkig nog gespaard...

De schrik voor de soldaten zat wel heel diep, want toen ik een paar jaar later naar school liep, kwamen er enkele wagens met soldaten aan. Ik schrok daar zo van dat ik van pure angst in de Aa sprong. Gelukkig hebben diezelfde soldaten mij uit het water gevist. Wat nog niet mee viel, want ik schreeuwde moord en brand.

Uit bovenstaande blijkt, dat zelfs een vijfjarige nare oorlogs-herinneringen kan hebben.

7 In gesprek met Corry de Vet-van de Ven

Corry is een dochter van directeur Frans van de Ven van de voormalige boterfabriek 'St. Joseph', waar nu Empella is gevestigd.

Op het moment dat de oorlog uitbrak was Corry 13 jaar en zat ze in Veghel op de MULO bij de zusters, waar ze in 1943 slaagde. Hieronder volgen enkele herinneringen van haar aan de oorlogstijd.

Ik woonde in het huis naast de boterfabriek (waar nu de familie van der Heijden woont) met mijn ouders en 10 broers en zussen. De oudste van de kinderen was 14 jaar. Tijdens de mobilisatie zaten ook nog drie sergeanten bij ons in huis. Ik weet nog dat je in de mobilisatietijd na 20.00 uur niet meer naar buiten mocht en dat je de ramen moest verduisteren. Als dat niet goed gebeurde (met zwart bordpapier) werd er op de deur gebonsd en wist je dat je er iets aan moest doen. Op 10 mei 1940 zat ik in Veghel op school. 's Morgens moesten we, zoals elke ochtend, naar de kerk. Toen we buiten kwamen werd ons gezegd dat we naar huis moesten, want de oorlog was uitgebroken. We vroegen of we te voet mochten gaan, maar dat mocht niet. We moesten enkele uren wachten voor we met een taxi naar huis konden. We zijn in het begin van de oorlog een paar weken thuis gebleven en toen gingen we weer naar school.

Stoomzuivelfabriek „Sint Jozef" omstreeks 1950. In de kelder van deze fabriek zochten de bewoners van de Molentien tijdens de oorlogsjaren vaak bescherming.

In de boterfabriek was een schuilkelder. Daar moesten we regelmatig naar toe. Op een gegeven moment is een gedeelte van ons woonhuis kapot gegaan door een antitankmijn. Hierbij kwam iemand om het leven en iemand werd blind.

Wij zaten in de schuilkelder met heel veel mensen: ons gezin, en veel mensen uit de buurt. Je kon daarom niet eens zitten. Wel waren er een paar babybedjes, waar de kleinsten in sliepen. Verder ging in die

tijd toch eigenlijk alles zijn gewone gangetje.

Je moest alle dagelijkse dingen als suiker, meel etc. op bonnen kopen. Die bonnen kwamen van het distributiekantoor en konden ingewisseld worden in de winkel van Steenbakkers, schuin tegenover ons huis. Vermeld werd welke nummers er aan de beurt waren en dan kon je met je bonnenkaart de levensmiddelen halen. Je ging er dan vlug naar toe om er zeker van te zijn dat de voorraad nog niet op was.

Tijdens de oorlogsdagen heeft mijn moeder wel eens ochtenden lang in de keuken gestaan om pannenkoeken te bakken voor iedereen.

Op zekere dag viel de stroom uit bij kapper Hendriks, terwijl hij bezig was met een permanent. Hij is toen met zijn klant naar de boterfabriek gekomen, waar wel stroom was en kon daar zijn kapsel toch afwerken.

Als een vrouw in verwachting was, kreeg ze een babypakket met luiers en 5 bollen wol om zelf iets van te maken.

Ook kregen kledingstukken in die tijd een tweede leven. Een jas of een jurk werd uit elkaar gehaald, gewassen en soms 'gekeerd' om er iets nieuws van te maken. Truien waarvan de mouwen waren versleten werden uitgetrokken. De wol werd om een plank gedraaid en nat gemaakt. Daarna werd het gedroogd, was de draad weer mooi recht en werd er weer een trui van gebreid in een kleinere maat.

Op een gegeven moment hadden we stof naar Mariaheide gebracht, waar de naaister woonde, voor een jas voor mij. Ik ben toen dat stof gaan brengen op de fiets. We hadden maar twee fietsen met zijn allen. Als we buitendorps gingen mochten we met de fiets. Gelukkig had ik onderweg geen soldaten gezien.

Een gebeurtenis, die ik me nog goed kan herinneren is het volgende: met de buurt zijn we op een dag in de augustusvakantie in Grave naar een speeltuin geweest met paard en wagen van Piet van de Bosch. Alle kinderen uit de buurt mochten mee. Toen we thuis kwamen hoorden we dat burgemeester Verheijen opgepakt was. Hij weigerde zijn medewerking te verlenen aan de verplichte tewerkstelling van Erpse burgers op vliegveld Volkel. Later is hij in Buchenwald omgekomen. Wat ik ook nog weet is dat er bij bakker Van Dijk een klein meisje was. Er werd verteld dat het familie was, maar in Erp dacht men dat het een Joods meisje was.

Met de bevrijding gingen we allemaal naar Veghel om te feesten. Onderweg naar huis kwamen we nog Duitsers tegen en wisten wij niet hoe vlug we naar huis moesten gaan!

Meer lezen over de Tweede Wereldoorlog in Erp en nabije omgeving?

- F. Govers, Pyama-house. Ontdekkingsreis door het uitgebreide netwerk van de pilotenhulp tijdens de Tweede Wereldoorlog: 1943-1944, Hapert/Eindhoven 1992
- F. Govers, Corridor naar het verleden. Veghel, een snijpunt in Oost-Brabant, 1940-1945, Hapert 1983.
- Oorlogsjaren in Aarle-Rixtel, 1938-1946, Heemkundekring Barthold van Heessel, Aarle-Rixtel 1994.
- P. Mooren, Oorlog onderweg. Brabant in de Tweede Wereldoorlog, 's-Hertogenbosch 1994.
- E. Werkman, e.a., Dat kan ons niet gebeuren. Het dagelijks leven in de Tweede Wereldoorlog, Amsterdam 1980.

Bronnen:

- Dank aan Wim van den Elzen (Erp), Trees van Geffen (Veghel), Jan Kerkhof (Erp) Jan Penninx (Boerdonk), Jan van Rijbroek (Erp), Jan Timmers (Erp) en Corry de Vet – van de Ven (Erp) voor hun bijdragen.
- Bij afbeelding pag. 1: Frans van Hek laat propeller weghalen, in: Erpse Krant, 2 juni 2005.
- Afbeelding pag. 5 en 10: <http://www.oudzijtaart.nl/Kroniek/K1943.htm> (Oud-Zijtaart, Kroniek 1943)
- Afbeelding pag. 14: F. Govers, Pyama-house. Ontdekkingsreis door het uitgebreide netwerk van de pilotenhulp tijdens de Tweede Wereldoorlog: 1943-1944, Hapert/Eindhoven 1992, pag. 40.
- Afbeelding pag. 7 en 16: Collectie Antoon Verbakel (Uden)
- Afbeelding pag. 20: <http://ww2propaganda.eu/school.htm> (site van Hans Moonen, 1996-2008)
- Afbeelding pag. 23: J.F. van der Weerden, Mariaheide. Pater Visserslaan, Baac 2005 (zie: <http://www.mariaheide.nl/img/tankonderzoek.pdf>), pag. 6
- Afbeelding pag. 26 (Auster) RAF Homepage (Royal Air Force), zie : <http://www.raf.mod.uk/downloads/1943.cfm>
- Afbeeldingen pagina 15: Collectie M. Strijbosch (Erp)
- Afbeelding pag. 1 en 30, zie <http://www.4en5mei.nl/oorlogsmonumenten>
- Afbeeldingen op pag. 32, 34 en 36: Collectie Erthepe

Deze publicatie is uitgegeven bij de tentoonstelling "Tussen crisis en bevrijding" in het oude Raadhuis te Erp in mei 2010.

*Heemkundekring Erthepe
Erp, mei 2010*

Heemkundekring Erthepe

Heemkundekring-Erthepe

Hebt u belangstelling voor de geschiedenis of het heem van ~~uw omgeving~~ Boerdonk, Erp en/of Keldonk?
Dan nodigen wij u uit lid te worden van onze vereniging en ~~om~~ deel te nemen aan onze activiteiten!

U kunt ook vrijblijvend kennismaken met onze vereniging door onze heemkamer in het oude raadhuis van Erp aan het Hertog Janplein te bezoeken op maandag- of donderdagavond van 20.00-22.00 uur.

~~U kunt ook~~ Voor nadere inlichtingen kunt u contact opnemen met het secretariaat.

E-mail: **secretariaat@erthepe.nl**

www.erthepe.nl

Gewijzigde veldcode

heeft opmaak toegepast: Standaardlinea-lettertype,
Lettertype: (Standaard) Verdana, Vet